

NOI EVOLUȚII ALE JURISPRUDENȚEI CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE ÎN MATERIA PROTECȚIEI DATELOR CU CARACTER PERSONAL

Natalia SUCEVEANU

Cadrul juridic actual al UE ce vizează problematica protecției persoanelor fizice cu ocazia prelucrării datelor personale se regăsește atât în dispozițiile de drept primar (Carta drepturilor fundamentale a UE, Tratatul privind UE, Tratatul privind funcționarea UE și Convenția europeană privind protecția drepturilor și libertăților fundamentale), cât și într-o serie de reglementări de drept secundar, mai cu seamă directive și decizii ale instituțiilor Uniunii (de ex. Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date.

Directiva 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice ș.a), care se completează cu o succesiune de hotărâri ale CJUE semnificative pentru înțelegerea domeniului în cauză, dar și cu normele de tip *soft law*, respectiv codurile de conduită în materie, existente atât la nivelul statelor membre, cât și la nivelul Uniunii.

În ceea ce privește **păstrarea și utilizarea datelor** în scopul aplicării legii, aceste măsuri au fost abordate pentru prima dată la nivelul UE de Directiva 97/66/CE din 15 decembrie 1997 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor. Această directivă a prevăzut pentru prima dată în art. 14(1), posibilitatea ca statele membre să adopte astfel de măsuri legislative dacă este necesar pentru

protecția securității publice, a apărării sau a ordinii publice, inclusiv a bunăstării economice a statului, atunci când activitățile se referă la securitatea statului și la aplicarea dreptului penal. Dispoziția respectivă a fost dezvoltată în continuare în Directiva 2002/58/CE din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice [1], care prevede posibilitatea ca statele membre să adopte măsuri legislative care derogă de la principiul confidențialității comunicațiilor, inclusiv, în anumite condiții, păstrarea, accesul și utilizarea datelor în scopul aplicării legii. În temeiul articolului 15 alineatul (1), statele membre pot restrânge sfera de aplicare a drepturilor și obligațiilor în materie de confidențialitate, inclusiv prin păstrarea datelor pentru o perioadă limitată, atunci când această restrângere constituie o măsură „necesară, corespunzătoare și proporțională în cadrul unei societăți democratice pentru a proteja securitatea națională (de exemplu siguranța statului), apărarea, siguranța publică sau pentru prevenirea, investigarea, detectarea și urmărirea penală a unor fapte penale sau a folosirii neautorizate a sistemelor de comunicații electronice” [1].

În acest context, Directiva 2006/24/CE din 15 martie 2006 privind păstrarea datelor [2] a impus statelor membre obligația ca furnizorii de servicii de comunicații electronice accesibile publicului și de rețele de comunicații publice să păstreze datele de comunicații în scopul cercetării, detectării și urmării penale a infracțiunilor grave, astfel cum au fost definite de fiecare stat membru în dreptul intern. Această relație juridică complexă între Directiva privind păstrarea datelor și Directiva 2002/58/CE privind confidențialitatea în mediul electronic, corelată cu lipsa unei definiții în cele două directive a noțiunii de „infracțiune gravă”, au împovărat diferențierea, pe de o parte, a măsurilor adoptate de statele membre în vederea transpunerii obligațiilor în materie de păstrare a datelor prevăzute în Directiva 2006/24/CE și, pe de altă parte, a practicii mai generale din statele membre în materie de păstrare a datelor, permisă în temeiul art. 15 alineatul (1) din Directiva 2002/58/CE.

Caracterul constituțional al legilor interne de transpunere a Directivei, a fost contestat în câteva state membre. Curtea Constituțională din România, Curtea Constituțională din Germania și Curtea Constituțională din Republica Cehă au anulat în octombrie 2009, martie 2010 și, respectiv, martie 2011, legile de transpunere a directivei în dreptul intern pe motiv că erau neconstituționale și înclacă drepturile fundamentale ale omului.

În 2006, Irlanda (reclamant), alături de Slovacia (în calitate de intervenient din partea reclamantului) a solicitat Curții de Justiție anularea directivei pentru motivul că nu a fost adoptată pe baza unui temei juridic adecvat. (**Cauza C-301/06 Irlanda împotriva Parlamentului și Consiliului**) [3].

Prin Hotărârea din 10 februarie 2008, CJUE a respins această acțiune statuînd că directiva vizează în mod preponderent funcționarea pieței interne, astfel era necesar ca directiva să fie adoptată în temeiul art. 114 TFUE (ex-art. 95 din Tratatul CE). În anul 2009 Curtea a precizat că acțiunea introdusă de Irlanda se referă în exclusivitate la alegerea temeiului juridic, iar nu la o eventuală încălcare a drepturilor fundamentale care ar decurge din ingerințele în exercitarea dreptului la respectarea vieții private pe care le-ar presupune directiva [4].

A trebuit să treacă mai bine de șase ani pentru ca CJUE să adopte la 8 aprilie 2014 o hotărîre revoluționară în domeniul protecției datelor cu caracter personal prin care a fost declarată nevalabilă Directiva 2006/24/CE (**Cauzele conexate C-293/12 și C-594/12 Digital Rights Ireland Ltd împotriva Minister of Communications, Marine and Natural Resources, Minister of Justice, Equality and Law Reform, Commissioner of the Garda Síochana**) [5]. Înalta Curte din Irlanda și Curtea Constituțională din Austria au solicitat CJUE să examineze validitatea directivei în privința a două drepturi fundamentale garantate de Carta drepturilor fundamentale a UE și anume **dreptul fundamental la protecția datelor cu caracter personal și dreptul fundamental la respectarea vieții private**. Astfel, la baza hotărîrii Curții cu privire la invaliditatea Directivei 2006/24/CE au stat următoarele considerente:

- prin impunerea păstrării acestor date și permițând accesul autorităților naționale competente, directiva reprezintă o imixtiune deosebit de gravă în drepturile fundamentale la respectarea vieții private și la protecția datelor cu caracter personal. Faptul că păstrarea și utilizarea ulterioară a datelor sunt efectuate fără ca abonatul sau utilizatorul înregistrat să fie informat poate da persoanelor vizate sentimentul că viața lor privată este obiectul unei supravegheri constante;

- prin adoptarea directivei privind păstrarea datelor, legiuitorul Uniunii a depășit limitele impuse de respectarea principiului proporționalității și nu impune ca datele să fie păstrate pe teritoriul Uniunii;

- ingerința amplă și deosebit de gravă în drepturile fundamentale, în cauză, nu este suficient delimitată pentru a garanta că ingerința respectivă se limitează efectiv la strictul necesar. Directiva vizează în mod generalizat toate persoanele, mijloacele de comunicare electronică și datele privind traficul fără ca nici o diferențiere, limitare sau excepție să fie operată în funcție de obiectivul combaterii infracțiunilor grave;

- în ceea ce privește durata de păstrare a datelor directiva impune o durată de cel puțin 6 luni, fără a se face vreo distincție între categoriile de date în funcție de utilitatea lor eventuală în scopul realizării obiectivului urmărit sau în funcție de persoanele vizate.

Întrucât Curtea nu a limitat efectele în timp ale hotărârii, declararea invalidității își produce efectele juridice de la data intrării în vigoare a Directivei 2006/24/CE (15 martie 2006) [6]. Decizia CJUE luată pe 8 aprilie este una de referință pentru legislația drepturilor omului. Această decizie este probabil cea mai importantă hotărâre a CJUE cu privire la drepturile omului, este prima care invalidează o directivă pentru încălcarea drepturilor omului prevăzute în Carta Drepturilor fundamentale a UE. Invalidarea directivei are consecința retragerii tuturor legilor interne de implementare a directivei care contravin deciziei Curții. Dacă o țară vrea să introducă o astfel de lege la nivel național o poate face pe baza art. 15 din Directiva 2002/58/CE, respectând în același timp prevederile stabilite de CJUE: transparență, necesitate, proporționalitate.

Referințe:

1. Directiva 2002/58/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 iulie 2002 privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor electronice (Directiva asupra confidențialității și comunicațiilor electronice) (JO L 201, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 36, p. 63);
2. <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0024&qid=1404890855168&from=R>
3. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72843&pageInd ex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=246244>;
4. <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-03/cp090011ro>
5. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=150642&pageIn dex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=245146>;
6. <http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2014-04/cp140054ro.pdf>.